

özetsiz

Yazar Aynur Yılmaz

Gönderim Tarihi: 19-Ara-2017 04:50PM (UTC+0200)

Gönderim Numarası: 898027421

Dosya adı: 4869-18266-1-SP_1_1.docx (92.62K)

Kelime sayısı: 9501

Karakter sayısı: 68192

Giriş

Ahlak kavramı, insan karakter ve davranışının iyilik ya da kötülük yargısı olarak tanımlanmaktadır (Rest, 1994). Ayrıca bireyin doğru ile yanlış ayırt edebilmesini sağlayan ilkeler ve değerler bütünüdür (Yeşilyaprak, 2014). Gerçek hayatta bu değerler, somut sosyal töreler şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bunlar arasında öznel nitelik taşıyanlara örnek olarak iyi kötü ayrımı, sorumluluk duygusu, vicdan, ahlakla ilgili değer yargıları; nesnel (toplumsal) nitelik taşıyanlara örnek olarak da onur, adalet, sorumluluk, insan değeri, gruba, topluma ve diğer insanlara karşı olan görevlerle ilgili töreler gösterilebilir (Aslan, 1997).

Bazı psikologlar ahlak gelişiminin, bilişsel gelişim ile sosyal gelişim arasında bir gelişim dönemi olduğunu, bazıları ise sosyal gelişimin bir alt boyutu olduğunu ileri sürmüşlerdir (Yeşilyaprak, 2014). Gelişim psikolojisi açısından ele alınan ahlak gelişimine ilişkin üç farklı yaklaşım (Psikanalitik, Sosyal Öğrenme ve Bilişsel Gelişim) kullanılmaktadır (Santrock, 2011). Bu yaklaşımlardan en çok bilinen ve kullanılan temelleri Jean Piaget (1965) tarafından atılan, sonrasında Lawrence Kohlberg'in geliştirdiği "Ahlaki Gelişim Kuramı" dır (Thomas, 1997).

Kohlberg, bütün kültürlerdeki insanların ahlaki gelişimde; adalet, eşitlik, sevgi, saygı ve otorite gibi benzer temel kavramları kullandıklarını belirtmiştir (Onur, 1995). Ona göre ahlak, "doğru-yanlış, iyi-kötü konularında bilinçli yargılama ve karar vermeyi; bu karar doğrultusunda davranışta bulunmayı içeren bilişsel yapıdır". Ayrıca, Kohlberg insanın geliştikçe sosyal çevreden aktif biçimde "yapılar" veya "anımlar" oluşturduğunu ve sosyal tecrübenin sonucunda da niteliksel olarak daha olgun "evrelere" ulaştığına inanmaktadır (Arnold, 1994).

Piaget'in temellerini attığı Ahlaki Gelişim Kuramı üzerine kuramı oluşturan Kohlberg, çalışmalarında Piaget'den farklı olarak çocukların oyunlardaki davranışlarını gözlemlemek yerine, yaşları 10-13 ve 16 arasında değişen erkek çocuk ve yetişkinlere ahlaki ikilem içeren öyküler sunarak (Senemoğlu, 2007; Ulusoy, 2007), onların öykülerde yer alan durumlar karşısında nasıl tepkilerde bulunabileceklerini sorgulamıştır (Çiftçi, 2003; Kohlberg, 1971; 1977). Kohlberg'in sormuş olduğu ikilemler yasa ve yaşam gibi değerlerin karşı karşıya geldiği durumları içermektedir (Ulusoy, 2007). Bu öykülere ilişkin yanıtlara dayanarak yaptığı çalışmanın sonucunda ardışık her biri iki evreyi içeren üç dönem ortaya koymuştur (Kohlberg, 1971; 1977; Turiel, 1983). Bu gelişim aşamaları evrenseldir, her aşama kendinden sonra gelen aşamaya zemin hazırlamaktadır (Özbay ve Erkan, 2012; Ulusoy, 2007), yani hiyerarşik bir sıra izlemektedir. Fakat bireylerin tümünde bu aşamaların hepsi gerçekleşmeyebilir (Ateş ve Erdost, 2001). Bu durum bireyler arasındaki sosyo kültürel değerlerden kaynaklı olabilmektedir. Genel olarak yetişkinlerin çoğu dördüncü aşamada yer almaktadır. Bazıları beşinci ve altıncı evreye ulaşabilmektedir (Santrock, 2011; Ulusoy, 2007). Ayrıca yaş her zaman gelişim göstergesi olmayıp, bazı gençler yetişkinlerden daha üst evrelerde yer alabilmektedir (Acuner, Camadan ve Türker, 2014). Kohlberg'in ahlaki gelişim kuramında yer alan düzey ve evreler; gelenek öncesi düzey; ceza ve itaat evresi ve saf çıkarıcı ilişki, geleneksel düzey; iyi çocuk eğilimi ve yasa-düzen ve gelenek ötesi düzey; sosyal sözleşme ve evrensel ahlak ilkesinden oluşmaktadır (Kohlberg, 1973).

Gelenek öncesi düzeyde, çocuğun davranışının doğru ya da yanlış olduğu davranışın yetişkin tarafından onaylanması veya cezalandırılmasına bağlıdır (Senemoğlu, 2007). Çocuk insan yaşamının değerini kendi ihtiyaçlarını karşılayacak bir araç olarak görür ve kendi ihtiyaçlarını ön

49 planda tutarak, bu ihtiyaçlarını tatmine yönelir (Kohlberg, 1980). İkinci evre olan geleneksel
50 düzeyde, birey kişilerarası iyi ilişkiler kurma eğilimindedir. Aile, grup ve diğer insanların beklentileri
51 her şeyden önemlidir. Kişinin kendi ihtiyaçları grubunkilere göre ikinci planda kalır. Empati kurma
52 becerisi bu dönemde gelişir. Birey başkası tarafından sevilmemekten ve onaylanmamaktan kaçır
53 (Gürses ve Kılavuz, 2016). Bu evre Piaget'in gelişim basamaklarından olan 7 ve 12 yaş arası
54 içeren somut işlemler dönemi özellikleri ile benzerlik göstermektedir. On iki yaşından küçük
55 bireylerin, ahlâkî gelişimin üst evrelerine çıkamamalarının nedeni, bu evrelerin soyut bilişsel
56 yetenekler özellikle de soyut muhakeme yeteneği gerektirmesidir (Santrock, 2011; Temelve Aksoy,
57 2001). Son aşama olan gelenek sonrası evrede, insan yaşamı kutsal ve evrensel bir doğru olarak
58 algılanır ve insan haklarının gözetildiği evrensel değerler benimsenir. Bu evreye insanların çoğu
59 ulaşamaz, kendini gerçekleştiren insanların ulaşabildiği bir evredir. İnsan hayatının her şeyden
60 önemli olduğu bu evrede vurgulanmaktadır. Ahlaki gelişimde bireyin yetiştiği ortamın ve aldığı
61 eğitimin önemli etkisi vardır.

62 Hızlı bir değişimin ve dönüşümün yaşandığı günümüzde toplumlar, sosyal, siyasal,
63 kültürel, ekonomik vb. yönlerden çeşitli gelişmelere tanıklık etmektedirler. Şüphesiz, bu değişimden
64 ve dönüşümden en çok etkilenen alanların başında eğitim gelmektedir (Genç ve Eryaman, 2008).
65 Dinamik yönüyle bu değişime uyum sağlayan eğitim kavramı, tek yönlü gelişimden, çok yönlü
66 gelişimin önem kazandığı bir sürece girmiştir. Bu süreç, çok yönlü gelişimi hedefleyen beden eğitimi
67 dersine olan ilginin artmasına yol açmıştır. Özellikle, beden eğitimi ve spor derslerinin bireylerin tüm
68 yönlerini destekleyici bir nitelik taşıdığı bilinci ortaya çıktıktan sonra, eğitim sistemi yönünden ileri
69 düzeyde olan ülkeler, beden eğitimi etkinliklerini etkin hale getirebilme adına hiçbir fedakârlıktan
70 kaçınmamışlardır (Yıldıran, 1993). Beden eğitimi dersi de diğer tüm faaliyetlerde olduğu gibi,
71 bireylerin ahlaki gelişimlerini sağlamayı hedeflemektedir. Ahlaki gelişim bu derste kendini fair play
72 ve ya sportmenlik kavramlarıyla göstermektedir. Bu kavramlara ilişkin "okullarda verilecek eğitimin,
73 bireylerin hoşgörülü olması, kurallara uyma ve saygılı olmayı sağlamada en temel işlev olacaktır"
74 (Pehlivan, 2004).

75 Beden eğitimi ve spor dersleri de, bireyin ahlaki sınırlarını zorlayabilecek kazanma-
76 kaybetme ikilemi içeren kazanımlara sahip olduğundan, Kohlberg'in kuramsal temeline uygun bir
77 yapıya sahiptir. Kohlberg'in ahlaki gelişim kuramına göre bireylerin sahip oldukları düzeyi
78 belirlemek için, bireye sunulan sözel ikilimlere ilişkin verdikleri yanıtlar değerlendirilir. Burada
79 yanıtın ne olduğundan ziyade, bireyin o yanıtı ulaşmak için nasıl bir yol izlediği önemlidir
80 (Kohlberg, 1978). Beden eğitimi dersi etkinlikleriyle oluşturulan ikilemlerin, bireylerin sportmenlik
81 davranışını kazanmalarında ve hayatlarına genellemelerinde etkili olacağı düşünülmektedir. Yıldıran
82 (2004)'a göre 19. yüzyıl İngiltere'sindeki gibi, çocuk ve gençlerin karakter eğitimleri için beden
83 eğitimi ve spor dersi bir araç haline getirilip, öğrencilerin günlük hayatına transfer edebilecekleri
84 uygun davranış biçimleri uygulanmalı ve pekiştirilmelidir. Beden eğitimi dersinde ahlak eğitimi
85 konulu Kaehler (1985)'in çalışması, "öğrencilerin sportmenliğe teşvik edilmediği, sportmenlik
86 kavramının anlamı hakkında bilgi ve deneyimlerinin olmadığı, sportmenlik prensiplerini çiğneyerek
87 oyunu kazandıklarında bile övüldüklerini" vurgulamıştır (Akt. Yıldıran ve Sezen, 2006).

88 Çocuk ve gençler tarafından beden eğitimi ve spor derslerinde ortaya konan sportmenlik
89 davranışlarının ahlaki kuramlar açısından değerlendirilmesi, dersin doğal yapısı içerisinde var olan
90 temel dinamiklerin (rekabet, fırsat eşitliği, yardımlaşma, işbirliği, hoşgörü vs.) erdemli davranışlar
91 kazandırmadaki etkisini de sınavacağı düşünülmektedir. Sportmanship (Sportmenlik), fair-play,
92 Moral Development (Ahlaki Gelişim) ve Moral Education and Physical Education and Sport
93 (Ahlak Eğitimi, Beden Eğitimi ve Spor) anahtar kelimeleri kullanılarak yapılan literatür taramasında,
94 konuyla ilgili araştırmalar (Akandere, Baştuğ ve Güler, 2009; Arnold, 1994; Esentürk, İlhan ve Çelik,
95 2015; Gürpınar, 2009; Harvey, Kirk ve O'Donovan, 2014; Holowchack, 2003; Koç, 2013; Pehlivan,
96 2004; Vallerand, Briere, Blanchard ve Provencher, 1997; Veronica, 2010; Wells, Ellis, Paisley ve
97 Arthur-Banning, 2005; Wells, Arthur-Banning, Paisley, Ellis, Roark ve Fisher, 2008; Yıldıran, 2002)
98 mevcut olmasına rağmen, Kohlberg'in ortaya koyduğu kuramın gelişim evreleri açısından bireylerin
99 sportmenlik yönelimlerinin ele alındığı çalışmaya rastlanılmamıştır. Çalışma sonuçlarının, alana katkı

100 sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışmanın genel amacı, ortaokul öğrencilerinin ahlaki gelişimleri
101 açısından sportmenlik yönelimlerini tespit etmektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara
102 cevap aranmıştır.

- 103 • Ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi dersi sportmenlik davranışları ölçeğine ilişkin puan
- 104 ortalamaları cinsiyet, sınıf seviyesi, spor branşına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- 105 • Ortaokul öğrencilerinin Gelenek Öncesi, Geleneksel Dönem ve Gelenek Sonrası Ahlaki
- 106 Gelişim Dönemi evrelerine göre dağılımı nasıldır?

107

108

Yöntem

109

110

Araştırmanın Deseni

111

112

113

114

115

116

117

118

119

120

121

122

Çalışma Grubu

123

124

125

126

127

128

129

130

131

132

133

134

135

136

137

138

139

140

141

Veri Toplama Araçları

142

143

144

145

146

147

148

Nicel Veri Toplama Aracı

Bu bölümde, araştırmanın amaçlarına uygun biçimde tercih edilen nitel ve nicel veri toplama araçlarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca nicel verilerin toplanması sürecinde sınıf öğretmenlerine çalışmanın amacı açıklanarak gerekli izinler alınmıştır. Nicel veri toplama aracı uygulanmadan önce, araştırmanın amacı öğrencilere açıklanarak, nitelikli veri elde edilmeye çalışılmıştır.

149 Araştırmada, geçerlik ve güvenilirlik analizleri Koç (2013) tarafından yapılan “Beden
150 Eğitimi Dersi Sportmenlik Davranışı Ölçeği” ve öğrencilerin ahlaki gelişimlerini belirlemek için iki
151 örnek olay kullanılmıştır. Koç’un (2013) geliştirdiği ölçek iki alt faktörden oluşmaktadır. Birinci
152 faktör 11 maddeden oluşmakta olup “Uygun davranışlar sergileme” olarak isimlendirilmiş, ikinci
153 faktör 11 maddeden oluşmakta olup “Uygunsuz davranışlardan kaçınma” olarak isimlendirilmiştir.
154 Bu iki faktör toplamda özelliğin %41,604’ünü açıklamaktadır. Ölçeğin güvenilirlik katsayısı ise 0.85
155 olarak hesaplanmıştır. Benzer şekilde Esentürk, İlhan ve Çelik (2015)’in yapmış oldukları çalışmada,
156 “Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik Davranışı Ölçeği”ne ilişkin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı
157 0.86 bulunmuştur.

158 Bu araştırma kapsamında ölçme aracının farklı bir örneklem grubuna uygulanmasından
159 dolayı, geçerlik ve güvenilirlik analizleri tekrarlanmıştır. Öncelikle ölçme aracının güvenilirliği
160 kapsamında, alt boyutlar ve ölçeğin geneline ilişkin Cronbach Alfa güvenilirlik analizi uygulanmıştır.
161 Mevcut çalışmada “Uygunsuz davranışlardan kaçınma” faktörüne ait güvenilirlik katsayısı 0.74 olarak,
162 “Uygun davranışlar sergileme” faktörüne ait güvenilirlik katsayısı 0.83 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin
163 tamamına yönelik güvenilirlik katsayısı 0.84’tür. Bu değerler ölçme aracının güvenilir olduğu şeklinde
164 yorumlanabilir.

165 Mevcut ölçme aracının yapı geçerliğine kanıt sağlamak amacıyla Doğrulayıcı Faktör Analizi
166 yapılmıştır. Bu çalışmada, model uyum indeksleri olarak; χ^2 , df, χ^2/df (Chi-Square/Degree of
167 Freedom), Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA), Normed Fit Index (NFI),
168 Goodness of Fit Index (GFI), Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI) ve Comparative Fit Index
169 (CFI) göz önünde bulundurulmuştur (Sümer, 2000; Schermelleh-Engel ve Moosbrugger, 2003;
170 Kline, 2005). Yapılan analizler sonucunda uyum indekslerine ait bulgular $\chi^2/df= 2,688$; RMSEA=
171 0,076; GFI= 0,93; AGFI= 0,87 olarak elde edilmiştir. Ortaya çıkan uyum indeksleri ölçme aracının
172 mevcut yapısının kabul edilebilir düzeyde doğrulandığını göstermektedir.

173 Nitel Veri Toplama Aracı

174 Nitel verilerin toplandığı katılımcı gruba yapılan uygulamanın yalnızca bu araştırmanın
175 sınırlılığı içinde kalacağı belirtilmiştir. Uygulamalar 20 dakika sürmüştür. Nitel verilerin toplanması
176 için öğrencilere iki örnek olay sunulmuştur. Özel bir durumu araştırmayı amaçlayan örnek olay
177 yöntemi, özellikle bireysel yürütülen çalışmalar için çok uygundur. Bunun nedeni, problemin kısa
178 sürede ve derinlemesine çalışılmasına imkan sağlamasıdır (Çepni, 2012). Çalışmada veri toplama
179 aracı olarak beden eğitimi ve spor kavramı çerçevesinde karşılaştırılması muhtemel iki örnek olay
180 sunulmuştur. Piaget çocuklar üzerindeki gözlemlerinden hareketle çocukların kuralları oyunla
181 öğrendiklerini belirtmektedir. Ayrıca çocukların kendi masal-hikâyelerinde veya anlatılan masalarda
182 kendi kurallarına ilişkin ipuçlarını ortaya koydukları anlaşılmıştır (Özbay, 2003).

183 Veri toplama aracının kapsam ve görünüş geçerliğini sağlamak için, hizmet süresi 20 ve
184 üzeri olan 3 beden eğitimi öğretmeninden, eğitim psikolojisi (1), rehberlik ve psikolojik danışma (1)
185 ve çocuk gelişimi (1) alanlarındaki akademisyenler olmak üzere toplam 6 uzman görüşüne
186 başvurulmuştur. Karasar (2014)’a göre, kapsam geçerliği ölçme aracının ölçülmek istenen alanı
187 temsil edip etmediği sorunu ile ilgili olup, uzman görüşüne göre belirlenir. Uzman görüşleri
188 doğrultusunda beden eğitimi dersi içeriğinde yer alan ahlaki değerler göz önünde bulundurulmuş iki
189 örnek olay kurgulanmıştır. Ayrıca örnek olaylar oluşturulurken, Kohlberg’in Ahlaki Gelişim
190 Kuramını üzerine temellendirdiği bir vaka dikkate alınmıştır. Bu vakada özetle “Karısı ölümcül bir
191 hastalığa yakalanan bir adamın içinde bulunduğu ikilem (eşini korumak ve ahlaki değerlerini hiçe
192 saymak) yer almaktadır. Mevcut çalışmada kullanılan ilk örnek olayda “oyunu tamamlama” ve
193 “yardımlaşmaya yönelik davranışlar” yer alırken, ikinci örnek olayı ise “ödül kazanma/haksız avantaj
194 sağlama” ve dürüstlük/kurallara uyma davranışları oluşturmaktadır. Buradaki oyunu tamamlama ve
195 haksız avantaj sağlama olgusu, düşük ahlaki düzeyi simgelemekte olup, yardımlaşmaya yönelik
196 davranışlar ve dürüstlük ise yüksek ahlaki düzeyi ifade etmektedir. Veri toplama aracı üç bölümden
197 oluşmaktadır. Birinci bölümde cinsiyet, sınıf seviyesi ve spor branşı değişkenleri yer alırken, ikinci ve
198 üçüncü bölümde, öğrenciler üzerinde farklı ahlaki ikilemler yaratması beklenen örnek olaylar yer
199 almaktadır. Araştırmada öğrencilere verilen örnek olaylardan ilki, “Aysun öğretmen, beden eğitimi dersi

200 kapsamında öğrencilere bir oyun hazırlar. Öğrencileri kendi etrafına toplayan öğretmen, oyunun kuralları hakkında
201 bilgi verir. Öğretmen öğrencileri iki eşit gruba ayırarak, onların arka arkaya sıralanmalarını sağlar. Oyunda her iki
202 grubun belli bir mesafe uzaklığına birer tane boş sepet konulur. Amaç, öğrencilerin en kısa sürede önlerinde yer alan
203 eşit sayıdaki topları sepetlere koymalarıdır. Kısa sürede topların tamamını sepete koyan grup galip gelecektir.
204 Öğrenciler öğretmenin "başla" komutuyla oyuna başlar ve bir süre sonra öğrencilerden biri kayarak yere düşer. Diğer
205 grupta yer alan öğrencilerden birisi olsaydınız nasıl bir davranış gösterirdiniz? Açıklayınız" olmuştur.

206 İkinci örnek olay ise, "Ahmet okulun futbol takımında oynayan bir öğrencidir. Ahmet'in takımı, 3
207 gün sonra oynayacakları son maçı da kazanırsa şampiyon olacaktır. Okul takımının şampiyon olması halinde,
208 Ahmet ve takım arkadaşları tüm okulun önünde ödüllendirilecektir. Bu nedenle Ahmet kazanmayı çok ister ve
209 bunun için çok çalışarak maça iyi hazırlanır. Maçta iki takımda uzun süre gol atamazlar. Ancak, Ahmet maçın
210 son dakikasında bekemin uzak olduğu bir pozisyonda kurallara aykırı (ıymama) olarak topu eliyle dokunarak
211 gol atar. Ahmet topa eliyle dokunduğunu bakeme söyleyip söylememe konusunda kararsız kalır. Siz Ahmet'in
212 yerinde olsaydınız nasıl davranırdınız? Neden?" olmuştur.

213

214 Verilerin Analizi

215 Bu bölümde, farklı paradigmlar (nicel ve nitel) ışığında elde edilen verilerin analizlerine
216 yer verilmiştir.

217

218 Nicel Veri Analizi

219 Nicel verilerin analizinde öncelikle, katılımcılardan elde edilen verilerin normal dağılıma
220 uygun olup olmadığı Skewness (Çarpıklık) ve Kurtosis (basıklık) değerleri dikkate alınarak veri
221 setinin dağılımının normalliği sınanmıştır. Elde edilen analiz sonuçları, ölçme aracının geneli ve alt
222 boyutlarına ilişkin dağılımların normal olmadığını göstermiştir. Dolayısıyla, bağımsız değişkenler
223 (cinsiyet, sınıf, spor branşı) ile ölçekten elde edilen puan ortalamaları arasında ilişki olup olmadığı
224 non-parametrik testlerden Mann Whitney-U testi ve Kruskal Wallis-H testi kullanılarak tespit
225 edilmiştir. Kruskal-Wallis testine göre gruplar arasında gözlenen farkın hangi gruplardan kaynaklı
226 olduğunu belirlemek amacıyla, grupların ikili kombinasyonları üzerinden Mann-Whitney U testi
227 uygulanmaktadır (Büyüköztürk, 2012).

228

229 Nitel Veri Analizi

230 Nitel verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Bu analiz, çeşitli veri toplama
231 teknikleri ile elde edilmiş verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve
232 yorumlanmasını içeren bir nitel veri analiz türüdür. Bu araştırma türünde araştırmacı görüşüğü ya
233 da gözlemiş olduğu bireylerin görüşlerini çarpıcı biçimde yansıtabilmek amacıyla doğrudan alıntılara
234 yer verebilmektedir. Bu analiz türünde temel amaç elde edilmiş olan bulguların okuyucuya
235 özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Kategorilerin
236 oluşturulmasında Kohlberg'in Ahlaki Gelişim Kuramı dikkate alınmıştır. Bu kurama göre kişinin
237 ahlaki gelişimi altı aşamalı üç evreden oluşmaktadır. Tablo 1, Tablo 2 ve Tablo 3'te, Kohlberg'in
238 Ahlaki Gelişim basamaklarına ilişkin tanımlamalar, göstergeler, katılımcı örnekleri ve kaynaklar
239 sunulmuştur.

240

241

Tablo 1. Birinci Evre: Gelenek Öncesi Ahlak Gelişimi

1.Evre	Gösterge	Tanım	Örnek	Kaynak	
Ceza-öçül	Cezadan kaçıp, ödül elde etmek	Sonuçların insan için anlamı ve değerine bakılmaksızın, davranışın fiziksel sonucu o davranışın iyiliğini ve kötülüğünü belirler. Yani berabeerde ceza getiren davranış yanlış, ceza getirmeyen davranış ise doğru olarak kabul edilir.	1.Örnek Olay	...arkadaşımı yerden kaldırdım çünkü oyunu bu şekilde kazanırsak öğretmenimiz kızabilirdi (K38).	Kohlberg ve Hersh, 1977, Atı, 2005
			2.Örnek Olay	Dini anlamda hile yapmak hem <u>günah</u> hem de <u>yasaktır</u> . Aynı zamanda da kurallara aykırı olduğundan dolayı topa elle dokunmazdım (K8).	Kohlberg ve Hersh, 1977, Atı, Slavin, 2015

Last, N., Last, N., & Last, N. (2017). Title in article's language. *Journal of Human Sciences*, 14(3), NNN-NNN. doi:10.14687/jhs.v14i3.NNNN

Haz ve Çıkar (Saf Çıkarıcı Yönelim)	Karşılıklı avantaj elde etme	Kişisel ihtiyaçlar iyi ve kötüyi belirler. İyilik "sen beni kolla, ben seni kollayayım" hattı boyunca geri döner.	1.Örnek Olay	... aynı durumda bende kaldığımda, arkadaşımı kaldırmazsam, ben yere düştüğümde oda beni kaldırmazdı (K6).	Koç, Çolak, Kocaman ve Bayraktar, 2009, Yeşilyaprak, 2014, Senemoğlu, 2007
			2.Örnek Olay	... başka biri eliyle gol atsaydı ve hakem gol saysaydı çok kızardım (K37).	

242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260

Bu ahlaki gelişim evresi; sosyal kurallar, iyi ve kötü, doğru veya yanlış kavramlarının tanımını içermekte olup (Özbay ve Erkan, 2012), davranışın hem fiziksel veya hedonistik (ceza ve ödül) sonuçları açısından hem de kural ve tanımları ileri süren kişilerin fiziksel gücü açısından yorumlamalarını içermektedir (Kohlberg ve Hersh, 1977). Çocuklar kural ve ilkeleri sorgulamazlar. Olayın gerisindeki neden önemli değildir (Yeşilyaprak, 2014). Böylece kurallar çignenmez ve değişmez, aksi takdirde cezalar beraberinde gelir (Özbay, 2003). Dokuz yaşından küçük çocukların çoğu ve birçok ergen ile yetişkin suçlular bu düzeydedir (Ulusoy, 2007, s. 121). Geleneksel dönemin ikinci evresinde "Benim için faydalı olan her şey doğrudur" anlayışı ya da "birine bir şey vermişsem, onun da karşılığını vermesi gerekir" şeklinde bir ahlak anlayışı yaygındır (Yeşilyaprak, 2014).

Tablo 2. İkinci Evre: Geleneksel Ahlak Gelişimi

2.Evre	Gösterge	Tanım	Örnek	Kaynak	
İyi Çocuk	Başkalarının (anne, öğretmen, arkadaş vb) onayını almak için eylemde bulunma	İyi çocuk ve iyi kadın "yönelimidir. Kişilerin gösterdiği ve diğerleri tarafından onaylanan davranışları içermektedir	1.Örnek Olay	... yere düşen kişi de <u>benim</u> arkadaşım olduğu için ona yardım ederdim (K13).	Kohlberg ve Hersh, 1977, Ulusoy, 2007
			2.Örnek	-	
Yasa-Düzen	Toplumsal kurallar doğrultusunda eylemde bulunma	Otorite ve kurallara uyumu gerektirir ve sosyal emirlerin sürdürülmesini içerir. Doğru davranış; bitişinin üzerine düşen görevi yapması, otoriteye saygı gösterme ve verilen sosyal görevleri yerine getirmeyi içermektedir.	1.Örnek Olay	-	Kohlberg ve Hersh,1977, Özbay ve Erkan, 2012
			2.Örnek Olay	... oyunu kendi hakkımla kazanmazdım o zaman arkadaşlanmın <u>hakkını yemiş</u> oludum. Ondan hakeme bildirdim (K7).	

261
262
263
264
265
266
267
268
269

Bu ahlaki gelişim evresi; kişinin başkalarının onayı, ailenin beklentileri (Senemoğlu, 2007), geleneksel değerler, toplum kuralları ve ülke bağlılığına yönelik davranışları içermektedir (Koç ve ark., 2009). Bu evrede bireyler, çıkardan çok ortak duygu, düşünce ve beklentilerin farkındadır (Özbay ve Erkan, 2012). Ayrıca sadece kişisel beklenti ve toplumsal kuralları içermemekte; kuralları sorgulama, toplumdaki grup veya kişileri tanımlamayı da desteklemektedir (Kohlberg ve Hersh, 1977; Senemoğlu, 2007).

Tablo 3. Üçüncü Evre: Gelenek Sonrası Ahlaki Gelişim

3.Evre	Gösterge	Tanım	Örnek	Kaynak
--------	----------	-------	-------	--------

Last, N., Last, N., & Last, N. (2017). Title in article's language. *Journal of Human Sciences*, 14(3), NNN-NNN. doi:10.14687/jhs.v14i3.NNNN

Sosyal Sözleşme	Kuralların insan yaşamını kolaylaştıracak şekilde düzenlenmesi	Yasalar kişilerin aleyhine ise sorgulanır ve değiştirilebilir.	1.Ömek	...durumu eşitleyerek oyunun devam etmesini sağlayarak, <u>haksızlığın yapılmasını engelledim</u> . Böylece haksızlık olmaz (K14).	Kolhberg ve Hersh,1977, Senemoğlu, 2007
			Olay		
Evrensel Ahlak	İnsan hayatı her şeyin üzerindedir.	Kişi yasalardan tamamen bağımsız kendi oluşturduğu ahlak ilişkilerine uygun davranışlar sergiler veya kendi ahlak ilkeleriyle uyumayan yasalara uymayabilir.	2.Ömek	-	Kolhberg ve Hersh,1977, Yeşilyaprak, 2014
			1.Ömek	İnsanlara <u>yardım etmek insanlığın vazifesidir</u> . Ya da bu olayın kendi başımıza geldiğini düşünürsek, tek başımıza yaralı bir şekilde duruyorsunuz <u>bu olay hepimizi üzer</u> (K35).	
			2.Ömek	Oyun dediğin hileyle ve yalancılıkla oynanmaz. Oyuncu dediğin <u>dürtüst ve yardımsever olmalı</u> (K9).	
			Olay		

270

271

272

273

274

275

276

277

278

279

280

281

282

283

284

285

286

287

288

289

290

291

292

293

294

295

296

297

298

Gelenek sonrası dönemde birey, ahlaki değer ve ilkeleri kendi bakış açısından yola çıkarak ele alır ve yorumlar (Özbay ve Erkan, 2012). Toplumun gereksinimlerini karşılamakta yetersiz kalan kural ve yasaların değiştirilmesinin gerekli olduğu vurgulanır (Yeşilyaprak, 2014). Dönemin son evresi olan evrensel ahlak ilkesinde, Bu evre bireyin kendine özgü ahlak ilkelerini seçtiği ve değer sistemini örgütlediği düzeydir (Senemoğlu, 2007).

Elde edilen nitel verilerin analizi için araştırmaya katılan öğrencilerin her biri K1'den K42'ye kadar numaralandırılarak, araştırma raporunda kod isimler ile ifade edilmiştir. Ardından araştırmacılar ve nitel araştırma alanında çalışmaları bulunan diğer bir araştırmacı tarafından verilerin analizine geçilmiştir. Öğrencilerin örnek olaylara verdiği yanıtlar, Kolhberg'in Ahlaki Gelişim Kuramı temel alınarak değerlendirilmiştir. Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için, araştırmada ulaşılan kavramsal kategorilerin altında verilen kodların, söz konusu kavramsal kategorileri temsil edip etmediğini teyit etmek amacıyla iki araştırmacının kodları ve kodlara ilişkin kategorileri karşılaştırılmıştır (Kurt ve Ekici, 2013). Mevcut çalışmada kodlama uygulamalarının güvenilirliği için, Miles ve Huberman (1994) tarafından ortaya konan araştırmacılar arasındaki uzlaşma korelasyon katsayısı; [Görüş Birliği/(Görüş Birliği+Görüş Ayrılığı) x100] formülü kullanılmıştır. Bunların her biri, dikkatle üzerinde durulması gereken, geçerli ve güvenilir veri toplamada oldukça önemli yeri olan aşamalardır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Verilen eşitliğin kullanılmasıyla, kodlama sürecine ilişkin uzlaşma korelasyon katsayısı %89 olarak belirlenmiştir. Güvenirlik hesaplamasındaki uyum yüzdesi % 70 olduğunda güvenilirlik yüzdesine ulaşılmış kabul edilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu durum, analizi yapan araştırmacıların kendi içlerinde tutarlı olduklarını göstermektedir.

Bulgular

Nitel Verilere Yönelik Bulgular

Ortaokul öğrencilerinin sportmenlik yönelimlerinin cinsiyet, sınıf ve spor branşı değişkenlerine göre analizleri aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 5. Cinsiyet Değişkenine Göre Öğrencilerin Sportmenlik Yönelimlerinin Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek Amacıyla Yapılan Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Top	U	P
Uygun Davranışlardan Kaçınma	Kadın	148	199,70	29555,50	7962,500	0,000*
	Erkek	179	134,48	24072,50		
Uygun Davranışlar Sevgileme	Kadın	148	174,61	25842,50	11675,500	0,065
	Erkek	179	155,23	27785,50		
Ölçek	Kadın	148	186,47	27598,50	9920,000	0,000*
	Erkek	179	145,42	26030,00		

299 Tablo 5 incelendiğinde, öğrencilerin “uygunsuz davranışlardan kaçınma” alt boyutundan
300 aldıkları toplam puan ortalamasının cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık
301 göstermektedir ($U = 7962,500$; $p=0,000<0,05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, kadın
302 öğrencilerin puanının (199,70), erkek öğrencilere (134,48) göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.
303 Öğrencilerin “uygun davranışlar sergileme” alt boyutundan aldıkları toplam puanın cinsiyete göre
304 anlamlı bir fark göstermediği tespit edilmiştir ($U=11675,500$; $p=0,065>0,05$). Öğrencilerin ölçeğin
305 genelinden elde ettikleri toplam puan cinsiyete anlamlı fark göstermektedir ($U = 9920,000$;
306 $p=0,000<0,05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında kadın öğrencilerin puanının (186,47), erkeklere
307 göre (145,42) daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

308 Tablo 6. Sınıf Seviyesine Göre Öğrencilerin Sportmenlik Yönelimlerinin Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek
309 Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

	Sınıf Seviyesi	N	Sıra Ort.	Sd	χ^2	P	Anlamlı Fark
Uygunsuz Davranışlardan Kaçınma	5	77	181,97	3	16,900	0.001	5*-8
	6	120	164,92				6*-8
	7	94	170,37				7*-8
	8	36	105,89				
Uygun Davranışlar Sergileme	5	77	212,66	3	39,507	0.000	5*-6,7,8
	6	120	160,12				6*-8
	7	94	154,65				7*-8
	8	36	97,28				
Ölçek	5	77	205,92	3	35,886	0,000	5*-6,7,8
	6	120	160,12				6*-7,8
	7	94	161,31				7*-8
	8	36	92,68				

310

311 Tablo 6'ya göre, öğrencilerin “uygunsuz davranışlardan kaçınma” alt boyutundan aldıkları
312 toplam puanın sınıf seviyesine göre istatistiksel olarak farklılaştığı görülmektedir ($\chi^2(sd=3, n=327)=$
313 $16,900$; $p=0,001<0,05$). Sıra ortalamalarına göre, en yüksek sportmenlik puanı 5.sınıf
314 öğrencilerindedir. Sırasıyla bunu 6. ve 7. sınıf öğrencileri izlemektedir. Elde edilen sonuçlara göre,
315 5. 6. ve 7. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin sportmenlik puanlarının 8. Sınıfta öğrenim görenlerden
316 daha yüksektir.

317 Öğrencilerin “uygun davranışlar sergileme” alt boyutundan aldıkları toplam puanın sınıf
318 seviyesine göre istatistiksel olarak farklılaştığı görülmektedir ($\chi^2(sd=3, n=327) = 39,507$;
319 $p=0,000<0,05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, en yüksek sportmenlik puanına 5. sınıf
320 öğrencilerinin sahip olduğu, bunu sırasıyla 6. ve 7. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin takip ettiği
321 görülmektedir. Sınıf seviyeleri arasında meydana gelen anlamlı farkın, hangi gruplar arasındaki
322 anlamlı farklara bağlı olarak ortaya çıktığı, sınıf seviyelerinin ikili kombinasyonları üzerinden yapılan
323 Mann-Whitney U testi ile belirlenmiştir. Analiz sonuçlarına göre 5. 6. ve 7. sınıf seviyesinde öğrenim
324 gören öğrencilerin sportmenlik puanlarının, 8. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin puanlarından
325 anlamlı şekilde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, 5. sınıf öğrencilerinin sportmenlik
326 puanlarının 6.ve 7. sınıf öğrencilerinin sportmenlik puanlarından anlamlı şekilde yüksek olduğu
327 tespit edilmiştir.

328 Ölçeğin genelinden alınan toplam puan sınıf seviyesine göre farklılaşmaktadır ($\chi^2(sd=3,$
329 $n=327) = 35,886$; $p=0,000<0,05$). Sportmenlik puanın 5. sınıf öğrencilerinde yüksek olduğu, bunu
330 sırasıyla 6. ve 7. sınıfta okuyan öğrencilerin izlediği görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre 5. 6. ve 7.
331 sınıf öğrencilerin sportmenlik puanlarının, 8. Sınıfta okuyan öğrencilerden daha yüksek olduğu
332 belirlenmiştir. Ayrıca, 5.Sınıf öğrencilerinin sportmenlik puanlarının 6.ve 7. sınıf öğrencilerinin
333 puanlarından yüksek olduğu görülmüştür.

334 Tablo 7. Öğrencilerin Spor Branşına Göre Sportmenlik Yönelimlerinin Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek
335 Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

	Spor Branşı	N	Sıra Ort.	Sd	χ^2	P	Anlamlı Fark
Uygunsuz Davranışlardan Kaçınma	Futbol	116	93,06	3	29,342	0.000*	1*-2,3
	Voleybol	49	143,06				2*-4
	Hentbol	29	148,07				
	Basketbol	33	114,52				

Uygun Sergileme	Davranışlar	Futbol	116	102,76	3	7,729	0,050	-
		Voleybol	49	122,17				
		Hentbol	29	134,93				
		Basketbol	33	122,97				
Ölçek		Futbol	116	97,36	3	17,146	0,001*	1*-2,3
		Voleybol	49	132,48				
		Hentbol	29	142,71				
		Basketbol	33	119,83				

336

337

338

339

340

341

342

343

344

345

346

347

348

349

350

351

352

353

354

355

356

357

358

359

360

361

362

363

364

365

366

367

368

369

370

371

Tablo 7 incelendiğinde, öğrencilerin “uygunsuz davranışlardan kaçınma” alt boyutundan aldıkları toplam puanın spor branşına göre istatistiksel olarak farklılaştığı görülmektedir ($\chi^2(sd=3, n=327)= 29,342; p=0,000<0,05$). En yüksek sportmenlik puanı hentbol oynayan öğrencilerde olduğu, bunu sırasıyla voleybol ve basketbol yapan öğrencilerin izlediği bulgusu elde edilmiştir. Gruplar arasındaki farkın kaynağını belirlemek için Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre voleybol ve hentbol sporu ile ilgilenen öğrencilerin sportmenlik puanlarının, futbol yapanlardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca, basketbol branşını yapan öğrencilerin sportmenlik puanlarının, voleybol branşını yapan öğrencilerin puanlarından anlamlı şekilde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin “uygun davranışlar sergileme” alt boyutundan aldıkları toplam puanın spor branşına göre istatistiksel olarak farklılaştığı görülmektedir ($\chi^2(sd=3, n=327) = 7,729; p=0,050<0,05$). Sıra ortalamalarına göre, en yüksek sportmenlik puanına hentbol oynayan öğrencilerin sahip olduğu, sırasıyla bunu branşı basketbol ve voleybol olan öğrencileri izlediği belirlenmiştir. Spor branşları arasında anlamlı farkın, hangi gruplar arasındaki farklılara bağlı olduğu, spor branşlarının ikili kombinasyonları dikkate alınarak Mann-Whitney U testi ile belirlenmiştir. Sonuç olarak; hentbol branşını yapan öğrencilerin sportmenlik puanlarının, futbol branşını yapan öğrencilerin puanlarından anlamlı şekilde daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Ölçeğin geneline göre istatistiksel olarak spor branşları arasında farklılık görülmektedir ($\chi^2(sd=3, n=327) = 17,146; p=0,001<0,05$). En yüksek sportmenlik puanına hentbol branşını yapan öğrencilerin sahip olduğu, bunu sırasıyla voleybol ve basketbol branşını yapan öğrencilerin takip ettiği görülmektedir. Anlamlı farkın hangi gruplar arasından kaynaklandığı, spor branşlarının ikili kombinasyonları üzerinden yapılan Mann-Whitney U testi ile belirlenmiştir. Sonuçta, hentbol ve voleybol branşını yapan öğrencilerin sportmenlik puanlarının, futbol branşını yapan öğrencilerin puanlarından anlamlı şekilde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Nitel Verilere Yönelik Bulgular

Bu bölümde öğrencilere, bir yarışma esnasında ve okul müsabakasında karşılaşılması muhtemel ahlaki ikilem olan örnek olay verilmiştir. Bunlar iki ahlaki değeri içermektedir. Bunlar: yardımseverlik ve kurallara uymadır. Elde edilen veriler Kohlberg’in Ahlaki Gelişim Kuramı’ndaki gelişim basamaklarının özellikleri (Gelenek Öncesi, Gelenek Dönemi ve Gelenek Sonrası Dönem) dikkate alınarak içerik analizine tabi tutulmuştur. Elde edilen bulgular tablolaştırılarak sunulmuştur. Örnek olayların analizi sonucunda ahlaki gelişim olarak Kohlberg’in “Gelenek Öncesi Dönem” özelliklerine sahip olan katılımcıların yer aldığı gelişim evresi, cinsiyet, yaş ve frekans değerleri Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Ortaokul Öğrencilerinin Gelenek Öncesi Ahlaki Gelişim Dönemine Göre Dağılımı

	Kategori	Katılımcı	Sınıf	Cinsiyet	F
1.Örnek olay	Ceza ve ödül	K3, K38	5,7	E,E	2
	Haz ve çıkar (Saf çıkarıcı eğilim)	K1, K4, K6, K18, K29, K30, K31, K33, K34, K37, K42	5,7,7, 5,7,7	E,E,K,K,K,K, K,K,K,K,E	11
	Ceza ve ödül	K1, K8, K11, K17, K18, K19, K20, K22, K23, K25, K27, K31, K39, K42	5,7,8,5,5, 5,5,5,5,8, 5,7,7,5	E,K,E,E,K, E,K,E,K,E	14
2.Örnek Olay	Haz ve çıkar (Saf çıkarıcı eğilim)	K37	7	E	1

372

373 Tablo 8’de Kohlberg’in Ahlaki Gelişim Kuramının ilk evresi olan “Gelenek Öncesi
374 Dönem” e ait Ceza ve ödül, Haz ve çıkar kategorilerinde yer alan katılımcı kodu, sınıf seviyesi,
375 cinsiyeti ve frekanslarına yer verilmiştir. “Yardımsızlık” ahlaki değerini içeren birinci örnek olaya
376 öğrencilerin verdiği tepkiler dikkate alındığında, 5.ve 7. sınıftan iki erkek öğrencinin Ceza ve Ödül
377 evresine uygun tepkiler verdikleri tespit edilmiştir. Ahlaki gelişimin en düşük evresi olan bu evrede,
378 kişi cezalandırılmamak için otoriteye itaat eder (Özbay, 2003). Birinci örnek olayda öğrencilerden
379 Tanık (K3), otoriteye bağımlı olduğunu içeren görüşe yer vermiştir. “...arkadaşıma yardım ederdim.
380 Yarışma olsa bile arkadaşım zarar görürse, öğretmen sinirlenebilir ve bize bağırabilirdi. Bu durumda
381 olmak beni üzerti”. Öğrencinin otorite olarak algıladığı öğretmenin kızmasından kurtulmak
382 amacıyla yardımsız bir davranış sergilediği söylenebilir. Aynı örnek olaya ait bireyin karşılıklı çıkar
383 sağlamayı amaçladığı ve bireysel çıkarların ön planda olduğu evre olan Haz ve çıkar evresine uygun
384 şekilde açıklamalara yer veren öğrencilerin 8’inin 7.sınıfta ve 3’ünün 5. sınıfta olduğu görülmüştür.
385 Öğrenci ifadeleri bu olayın kendi başlarına da gelebileceği, bu durumda arkadaşlarından yardım
386 bekleyecekleri yönündedir. Bu evrenin mantığı "Ne kadar verirsem o kadar almalyım" şeklinde bir
387 yargı içermektedir. Bu evre ile ilgili öğrenci ifadeleri aşağıda sunulmuştur.

388 “Gidip arkadaşımı yerden kaldırıp oyuna devam ettirirdim. Çünkü aynı duruma bizde düşebilir ve oyna devam
389 edemeyebilirdik” (Anıl, K1).

390 “...yardım ederdim. Çünkü aynı duruma bende düşebilirdim. Biri bana yardım etmeseydi üzülürdüm. O
391 yüzden başkasının bana yapmasını istemediğimi başkasına yapmamalıym” (Öykü, K18).

392 “...arkadaşıma yerden kaldırırdım. Çünkü ben benzer durum yaşasaydım birisinin bana yardım etmesini
393 isterdim (Demet, K33).

394 Gelenek Öncesi Dönemde yer alan ikinci örnek olayda ise “kurallara uyma/dürüstlük”
395 ahlaki bir değer olarak ele alınmış; bir müsabaka esnasında kural dışı yapılan bir hareketin analizinin
396 öğrencilerden nedeniyle açıklanması istenmiştir. Sporun kuralları olan bir kavram olduğu
397 düşünüldüğünde, kurgulanan örnek olayda kural dışı bir hareketin yer alması öğrencilerin
398 sportmenlik yönelimlerini belirlemeye hizmet edebileceğini göstermektedir. Kurgulanan örnek olay,
399 kural dışı kazanılmış bir golün hakeme söylenmesi neticesinde şampiyonluk maçını kaybetmek ve
400 doğruyu söyleyerek “haksız avantaj sağlamamak” ikilemini taşımaktadır. Gelenek öncesi dönemde
401 ceza ve ödül kategorisinde yer alan öğrencilerin 9’u 5. sınıf, 3’ü 7. sınıf ve 2’si 8. sınıf seviyesinde yer
402 almaktadır. Bu evrede de öğrencilerin cezadan kaçmak ve günahattan sakınmak için kurallara uyduğu
403 ve otoriteye bağlılık gösterdikleri tespit edilmiştir. Öğrencilerin konu ile ilgili açıklamaları şöyledir:

404 “...söyledim. Çünkü ahirette her şeyin bir karşılığı vardır” (Burcu, K31).

405 “...hakeme durumu açıklardım. Hile ve hurda ile kazanılmırsa o maç büyük bir farkla yenilmeyi tercih
406 ederdim. Çünkü dini anlamda hilekarlık hem günah hem de yasaktır” (Bilgehan, K8).

407 “...söyledim. Maç adil olurdu. Çünkü el ile dokunduğumu söylemeseydim kendimi kandırılmış olacaktım.
408 Kazandığımız kupa da bize hayır etmezdi” (Hayati, 25).

409 Öğrencilerin ceza almamak için kural dışı davranış sergileme yönelimi göstermedikleri
410 söylenebilir. Haksız elde edilen kazancın karşılığının ahlaken uygun olmadığı, kişiyi vicdanen rahatsız
411 ettiği görülmüştür. Örnek olayda ödülün olması bazı öğrencileri kural dışı davranış sergilemeye ittiği
412 de tespit edilmiştir.

413 “...demezdim. Kazanmayı çok istediğim için gözüm hiçbir şey görmezdi” (Günay, K11).

414 “Söylemezdim. Kim gol olmasını istemez. Zaten ödül verecekler...” (Murat, K17).

415 “...söylemezdim. Çünkü okul bize kupa verecek” (Furkan, K39). Ahlaki gelişim seviyesi olarak
416 “Gelenek Dönemi” nde olan öğrencilerin yaş, cinsiyet ve sınıf değişkenlerine ait değerleri Tablo
417 9’da verilmiştir.

418 Tablo 9. Ortaokul Öğrencilerinin Geleneksel Ahlaki Gelişim Dönemine Göre Dağılımı

	Kategori	Katılımcı	Sınıf	Cinsiyet	F
1.Örnek olay	İyi Çocuk	K13, K16, K17, K26, K27, K36,	5,5,8,8,5	E,E,E,E,E	9

		K39,K40,K41	7,7,7,5	K,E,E,E	
	Yasa-Düzen	K2,K5,K7,K12,K14,K19, K20,K22,K23, K24,K25,K28, K32	8,8,8,7 7,7,8,5, 5,5,5,5,8	K,K,K,K,E K,E,E,K, K,E,K,K	13
	İyi Çocuk	K7,K9, K13	7,7,8	E,E,E,E	3
2.Örnek Olay	Yasa-Düzen	K3, K4, K5, K6, K7, K10, K12, K14, K15, K16,K26,K28 K29, K30,K32, K33,K34, K35, K36,K38, K40,K41	7,7,7,7,7, 8,8,8,5,8,8 7,7,7,7,7, 7,7,7,5,5,	E,E,E,K,,E,K, E,K,K,E,E,E, K,K,K,K,K, K,E,E,E,E,	22

419

420

421

422

423

424

425

426

427

428

429

430

431

Çalışmanın birinci örnek olayındaki açıklamalar dikkate alındığında, iyi çocuk evresinde 5'i 5. sınıf, 3'ü 7. sınıf ve 2'si 8. sınıf öğrencisi olmak üzere 9 erkek, 1 kadın toplam 10 öğrenci olduğu görülmüştür. Bu evrede doğru; iyi insan olma, iyi çocuk olma, iyi öğrenci olma, iyi bir eş, anne ve vatandaş olmaktır (Aydın, 2013). Kişinin ahlaki düzeyi başkalarının onayını kazanmaya dönüktür (Özbay, 2003). Örnek olayda öğrenciler memnun etme, yardımcı olma ve başkalarıncı onaylanma gibi özellikleri içermekte olup, öğrencilerin örnek olaylara verdikleri cevaplar Kohlberg'in gelişim evrelerinden ikincisi olan Geleneksel Dönemi temsil eden iyi çocuk evresini içermektedir. Bu evrede artık Gelenek Öncesi Dönemdeki ben-merkezci düşünce yerini empatik düşünceye bırakmış, olaylara başkaları açısından bakabilme özelliği gelişmiştir (Senemoğlu, 2007). Birey kuralları benimseyen kişi ya da grupla özdeşim kurmayı gerektiren cevaplara yer vermeye başlamıştır. Öğrencilerden Murat (K17) ve Volkan (K16)'nın örnek olaya verdikleri cevaplar aşağıda gösterilmiştir.

432

433

434

435

"...yerden arkadaşımı kaldırdım. Çünkü yardımsever bir insan olduğum için arkadaşımı yerden kaldırıp onu bir yere oturturdum".

"...gelip ona yardım ederdim. O benim en sevdiğim arkadaşım olabilir. Onu sevdiğim için ona yardım ederdim".

436

437

438

439

440

441

442

443

444

Murat ve Volkan örnek olaya verdikleri tepkilerle bu evrenin en belirgin özelliği olan iyi çocuk olma evresindeki iyi davranış göstergesi olan başkalarına yardım etmek ya da onları mutlu etmek (Senemoğlu, 2007) davranışlarını içeren cevaplar belirtmişlerdir. Aynı örnek olaya ilişkin öğrencilerin tepkileri dikkate alındığında ise, toplumsal düzeni korumak, grubun ve toplumun refahını sürdürmek amacıyla kurallara uymayı gerektiren yönelimler gösterdikleri tespit edilmiştir. Yasa-düzen evresi olarak nitelendirilen bu evrede, 5'i 5. sınıf, 5'i 8. sınıf ve 4'ü 7. nci sınıf öğrencisi olmak üzere 9 kadın ve 4 erkek öğrenci bulunmaktadır. Ahlaki yargının yasalara uymaya bağlı olduğu evrede, öğrencilerin kural dışı davranış içeren örnek olaya verdikleri tepkiler aşağıda belirtilmiştir.

445

446

447

448

449

450

451

452

"Düşen arkadaşımı kaldırıp oyuna yeniden devam ederdim. Bu yanlış adil bir şekilde oynamak için" (Hayati, K25).

"...ona yardım ederdim. Önemli olan oyunu kazanmak değildir. Bu oyunun bize ne öğrettiği ya da ne anlattığı önemlidir. Nerde olursak olalım iyilik önde olması gerekir" (Ayşe, K9).

"Oyunu durdurup arkadaşına yardım ederdim. Böyle yapmasaydım kazandığımızda oyun adaletli olmazdı" (Mehmet, K28).

"...arkadaşıma yardım ederdim. Öğretmen gidip bizden de bir kişinin çıkarılmasını isterdim. Böylece durumu eşitleyip, oyunun devam etmesini sağlardım. Haksızlığın yapılmasını önlerdim" (Buse, K14).

453

454

455

456

457

458

459

Öğrencilerin verdikleri tepkiler oyundaki eşitsizliğin önlenmesi ve haksız kazancın önüne geçilmesine yöneliktir. Bu evrenin en belirgin özelliğinin kuralları, hakları sorumlulukları benimsemek (Özbay ve Erkan, 2012) olduğu dikkate alındığında, öğrencilerin haksız kazanç sağlamadan, eşit şartlarda adilce yarışmanın öneminde vurgu yaptıkları görülmektedir. İkinci örnek olayın analizinde iyi-çocuk evresine ilişkin 2'si 7. sınıf ve 1'i 8. sınıf olmak üzere toplam 3 erkek öğrenci; yasa düzen evresinde 3'ü 5. sınıf, 14'ü 7. sınıf ve 5'i 8. sınıf olmak üzere 12'si erkek, 10'u kadın toplam 22 öğrenci mevcuttur. Öğrenci görüşleri aşağıda verilmiştir.

- 460 “...Hakeme söyledim. Hakkımla kazanmadığım için derdim” (Oğuz, K41).
- 461 “Hakemden ve hocalarımdan özür diler, doğruyu söyledim. Çünkü hile ile kazanmak istemem. Oyunda
- 462 kazanmak da var, kaybetmekte” (Erkan, K5).
- 463 “Eğer elimle gol atsam hakeme ve rakip arkadaşlarıma derdim. Çünkü kurallara aykırı olurdu. Karşı takımın
- 464 hakkını yerdim” (Ayşen, K10).
- 465 “Hakeme golü elimle attığımı söyledim. Kazanmaktan önemli olan iyi oynamak ve kurallara uymaktır (Davut,
- 466 K12).
- 467 “Hakeme gidip elimle attığımı söyleyip golü iptal etmesini istedim. O zaman adaletli bir maç olmazdı. Haksız
- 468 yere bir maç kazanmış olurduk. Bu durum doğru olmazdı” (Mehmet, K28).
- 469 “Hakeme golü elle attığımı söyledim. Önemli olan kazanmak değil iyi oynamak kurallara uymaktır” (Davut,
- 470 K12).

471 Oyunu kurallarına göre oynamak, haklı kazanç elde etmek, dürüst davranmak öğrencilerin

472 oyun içerisinde önem verdikleri sportmenlik göstergeleri olduğu belirlenmiştir. Ahlaki gelişim

473 seviyesi olarak “Gelenek Sonrası Dönemi”nde olan öğrencilerin yaş, cinsiyet ve sınıf değişkenlerine

474 ait değerleri Tablo 10’da verilmiştir.

475 Tablo 10. Ortaokul Öğrencilerinin Gelenek Sonrası Ahlaki Gelişim Dönemine Göre Dağılımı

	Kategori	Katılımcı	Sınıf	Cinsiyet	F
	Sosyal Sözleş	-	-	-	-
1.Örnek olay	Evrensel Ahlak	K9, K10, K15,K21, K35	7,7,8, 8,7	K,K,K,E K	5
	Sosyal Sözleş	-	-	-	-
2.Örnek Olay	Evrensel Ahlak	K21	8	E	1

476 Tablo 10’da Sosyal Sözleşme ve Evrensel Ahlak İlkesi kategorileri özelliklerine sahip

477 katılımcı; kodu, sınıf seviyesi ve frekansları verilmiştir. Bu dönem ahlaki değer ve ilkeleri kabul

478 etmekte ve bu ilkeleri kendi bakış açısına göre yeniden ele almakta ve tanımlamaktadır. Öğrencilere

479 sunulan birinci örnek olayda; gelenek sonrasının ilk evresi olan Sosyal Sözleşme evresine ait bulgu

480 elde edilmemiştir. Ahlaki gelişimin en üst evresi olan Evrensel Ahlak evresinde ise 5 öğrenci ifadesi

481 mevcuttur. Bu öğrencilerin 3’ü 7. sınıf ve 2’si 8. sınıf seviyesinde yer almaktadır. Bu evre Piaget’in

482 gelişim evrelerinde Soyut işlemler dönemini (11 yaş ve üstü) içermektedir. Bu evrede iyi ve doğru

483 kişisel vicdan sorunudur (Slavin, 2015). Olaylar karşısında kişi vicdanı ile hareket eder”. Heinz

484 ikilemine örnek olarak bu evrede “Evet, Heinz ilacı çalmalı, çünkü insan hayatı başka herhangi bir

485 şeyden çok daha değerlidir”. Katılımcıların sunulan örnek olay karşısında insan sağlığının her şeyin

486 üstünde olduğunu ifade ederek, Heinz örneğinde olduğu gibi insan hayatının önemine vurgu

487 yatıkları tespit edilmiştir. İnsanın, yardımlaşmanın ve bizlere insan olmayı hatırlatan değerlerin

488 özümsemiği nitelikleri ifade eden öğrencilerin görüşleri aşağıda sunulmuştur.

- 490 “...ona yardım ederdim. Önemli olan oyunu kazanmak değildir. Bu oyunun bize ne öğrettiği ya da ne anlattığı
- 491 önemlidir. Nerede olursak olalım iyilik önde olması gerekir” (Ayşe, K9).
- 492 “Arkadaşım kalkamayacak kadar kötü durumdaysa, onun yanına gider onu teselli ederdim ve kalkmasına
- 493 yardımcı olurum. Sonuçta rakip bile olsa o da bir can taşıyor. Arkadaşımın hayatı her şeyden önemli...
494 (Ayşen, K10).
- 495 “...ona yardım ederdim. İnsanlara yardım etmek insanlığın vazifesidir” (Seray, K35).

496 İnsan hayatının her şeyden değerli olduğu ve insanlara yardım etmenin insanlık vazifesinin

497 bir gereği olduğunu ortaya koyan bu evrede, öğrenciler yardımlaşmanın, insan sağlığının önemini

498 belirterek düşen arkadaşına yardımcı olabileceklerini ifade etmişlerdir. Bu evrede kişi sergilediği

499 davranışı içinden geldiği için yapar.

500 Öğrencilere sunulan ikinci örnek olayda da onların evrensel ahlak evresine yönelik tepkiler

501 verdikleri tespit edilmiştir. Öğrencilerin 3’ünün erkek olduğu bunların 1’i 7. sınıf ve 2’i 8. sınıf

502 öğrencisidir. Dürüst olmayı ve kuralları uymayı gerektiren şekilde kurgulanan ikinci örnek olaya
503 yönelik öğrencilerin görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

504 "...söyledim. Çünkü hak edilmeden kazanılmış galibiyet, bana mutluluk getirmez. İnsanlık dürüst olmayı,
505 adaletli davranmayı ve haksız yere başkalarını incitmemeyi gerektirir. Ben sevinirken karşımdaki haksızlığa
506 uğrayarak üzülmesine dayanamazdım. Bu insanlığımıza sığmaz (Serkan, K13).

507

508

Tartışma ve Sonuç

509 Ortaokul öğrencilerine uygulanan ölçme aracı ve sunulan örnek olaylar sonucunda, kadın
510 öğrencilerin beden eğitimi ve spor derslerinde sergiledikleri sportmenlik eğilimi erkek öğrencilerden
511 daha yüksektir. Bu sonuç konuyla ilgili olan çalışmalarla (Esentürk, İlhan ve Çelik, 2015; Gardner ve
512 Janelle, 2002; Givernau ve Dudo, 2002; Kaye ve Ward, 2010; Stephens, 2004; Yıldırım ve Sezen,
513 2006) paralellik göstermektedir. Bazı çalışmalarda cinsiyet ve sporda saldırganlık arasında bir ilişki
514 tespit edilmemiştir (Keeler, 2007; Miller, Roberts ve Ommundsen, 2004). Topan (2011)'in yapmış
515 olduğu çalışmada kazanma ve kaybetme durumunda kadın öğrencilerin sportmen davranış gösterme
516 konusunda erkek öğrencilerden daha hassas davrandıkları belirlenmiştir. Bu bulguyu Weiss ve
517 Bredemeir (1990)'ın sporda ahlaki gelişim konulu çalışması desteklemektedir. Çalışmada erkeklerin
518 kadınlardan daha fazla saldırgan davranışlar sergiledikleri ve sportmenlik dışı davranışlara daha fazla
519 eğilim gösterdikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Akandere ve ark., (2009)'nın çocuğun ahlaki gelişimi ve
520 sporun katkısı konulu çalışmasında, spor yapan kadın öğrencilerin ahlaki yargı düzeylerinin erkeklere
521 göre yüksek olduğu bulunmuştur. Araştırmadan elde edilen bu sonuç, kadınların erkeklere göre
522 sportmen davranışlar gösterme yönelimlerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Araştırmanın
523 nitel bölümünde öğrencilere sunulan "Yardımlaşmaya yönelik davranışlar" temalı örnek olaya
524 verilen yanıtlar incelendiğinde, kadın öğrencilerin 8'i "Haz ve Çıkar" evresinde yer alırken, "Ceza ve
525 Ödül" evresinde kadın öğrencilere rastlanmamıştır. Erkek öğrencilerin 2'sinin ise en temel aşamada
526 olduğu görülmüştür. Bu evrede otoriteden ceza almamak için kurallara uyma eğilimi
527 gösterildiğinden, erkeklerin öğretmenin sinirlenmemesi ve onlara bağımaması için örnek olay
528 karşısında tamamen fiziksel içerikli bir davranış gösterdikleri görülmüştür. "Kurallara uyma" temalı
529 örnek olaya verilen yanıtlar doğrultusunda, erkek öğrencilerin kadınlara oranla daha fazla "Ceza ve
530 Ödül" evresinde yer aldıkları görülmüştür. Bu duruma örnek olayda sunulan ödülün neden olduğu
531 söylenebilir. Sunulan örnek olaya ödül ilave edildiğinde, erkekler her iki tarafında çıkarlarını koruyan
532 gelenek öncesi dönemin haz ve çıkar ilişkisinden temel basamak olan davranışın sonucunda ödülün
533 olduğu ceza ve ödül evresine geriledikleri tespit edilmiştir. Gürpınar (2014)'in sporcu öğrenciler
534 üzerinde ahlaki karar alma tutumları konulu çalışmasında da benzer sonuçlar elde edilmiştir.
535 Kadınların hile ve kuralları ihmal etmeyi erkeklerden daha az benimsedikleri, yarışmada adil
536 kazanmayı tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

537 Sınıf değişkenin yaşa paralel olarak öğrencilerin ahlaki gelişimi üzerinde etkisi olduğu,
538 ancak tek başına yeterli olmadığı belirtilmiştir. Mevcut çalışmada sınıf seviyesi arttıkça öğrencilerin
539 gösterdikleri sportmenlik davranışlarında azalma olduğu tespit edilmiştir. Acuner, Camadan ve
540 Türker (2014)'in çalışması, yaş değişkeninin tek başına ahlaki gelişim açısından yeterli olmadığını
541 göstermiştir. Bazı gençler ahlaki gelişim açısından yetişkinlerden daha üst evrelerde yer
542 alabilmektedir. Araştırmanın nicel bölümünde 5. ve 7. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin
543 sportmenlik davranışlarının 8. sınıftakilere göre daha yüksek olduğu elde edilmiştir. Kaye ve Ward
544 (2010)'ın lise öğrencilerinin ahlaki davranışlarını inceledikleri çalışmada, sportmenlik dışı davranış
545 sergileme oranının ve hilenin ikinci sınıflarda birinci sınıflardan daha fazla olduğu belirlenmiştir.
546 Benzer bulgu, Koç (2013) ile Esentürk ve ark., (2015) tarafından yapılan çalışmalarda sınıf seviyesi
547 yükseldikçe, öğrencilerin sportmen davranışlar sergileme düzeyinin azaldığı şeklinde tespit edilmiştir.
548 Araştırmanın nitel bölümünde çalışma grubundaki öğrenciler yaş itibari ile geleneksel dönemde
549 olmaları gerekmektedir ki, mevcut bulgularda bunu ortaya koymuştur. Geleneksel düzeyde
550 yardımseverlik davranışını test eden 1. örnek olayda öğrencilerin 10'u 5. sınıf, 6'sı 7. sınıf ve 7'si 8.

551 sınıf olduğu görülmüştür. Kurallara uyma davranışını içeren ve sonucunda ödülün olduğu 2. örnek
552 olayda ise, 5. sınıf öğrenci sayısının azaldığı, 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin sayısında artış olduğu
553 belirlenmiştir. Ahlaki gelişimde yaşanan sosyokültürel çevrenin öneminin büyük olduğu
554 düşünülmektedir. Öğrencilerin düşük sosyoekonomik özelliklere sahip bir ilçenin farklı köylerinden
555 geldikleri dikkate alındığında, ahlaken daha olumlu davranışlar sergilemeleri şaşırtıcı bir sonuç olarak
556 değerlendirilmemiştir. Nicel bulgularda elde edilen sonucun aksine sınıf seviyesinin ahlaki gelişimi
557 etkileyen olumsuz bir durum olmadığı söylenebilir. Yığılmanın hem 1. hem de 2. örnek olayda
558 geleneksel düzeyin iyi çocuk ve yasa-düzen evresinde olması literatür ile uyusmaktadır.

559 Araştırmada, öğrencilerin sportmenlik eğilimleri yaptıkları spor branşına göre anlamlı
560 farklılık göstermiştir. En yüksek sportmenlik puanına hentbol branşındaki öğrencilerin sahip
561 olduğu, bunu sırasıyla voleybol ve basketbol branşının takip ettiği görülmektedir. Sportmenlik
562 puanının en düşük olduğu spor branşının ise futbol olduğu görülmüştür. Ölçeğin alt boyutu olan
563 sportmenlik dışı davranışların sergilenmesini önleyen uygunsuz davranışlardan kaçınma boyutunda
564 anlamlı farklılık tespit edilirken, beden eğitimi ve sporda sportmenliğe uygun davranışlar sergilemeye
565 yönelik maddelerin yer aldığı uygun davranışlar sergileme boyutunda hiçbir branşın lehine anlamlı
566 farklılık tespit edilmemiştir. Gürpınar, 2014; Kaye ve Ward, 2010; Tsai ve Fung, 2005'in çalışmaların
567 da sportmenlik eğilimin en düşük olduğu branşın futbol olduğu görülmüştür. Ayrıca voleybolcuların
568 basketbolculara göre sportmenlik davranışlarının daha olumlu olduğu, Kaye ve Ward (2010) ise
569 voleybol yapanların futbol oynayanlara göre daha sportmen davranışlar gösterdiklerini ortaya
570 koymuştur. Balçıklı ve Yıldırım (2011)'in profesyonel futbolcuların sportmenlik yönelimleri ve
571 empatik düzeyleri ile ilgili araştırma sonuçlarından elde edilen bilgiler ışığında, futbolcuların
572 sportmenlik yönelimlerinin diğer spor branşlarından düşük olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular
573 mevcut çalışmayı destekler niteliktedir. Benzer şekilde, Yıldırım ve Sezen (2006)' in yapmış oldukları
574 çalışmada, branşı futbol olan öğretmen adaylarının sportmenlik yapılan davranışları, profesyonelce
575 görmedikleri belirlenmiştir. Araştırmanın nitel bölümü de nicel bulgular ile paralellik göstermektedir.
576 "Yardımlaşmaya yönelik davranışlar" temalı örnek olaya verilen yanıtlar incelendiğinde, branşı
577 futbol olan öğrencilerin genellikle "Geleneksel Dönem"de yer aldıkları, ödül kavramının yer aldığı
578 "Kurallara uyma" temalı örnek olayda ise, branşı futbol olan öğrencilerin genellikle Gelenek Öncesi
579 Dönem"de yer aldıkları belirlenmiştir. Bu bulgu, spor branşlarında sergilenen sportmenlik
580 davranışlarına ödülün olumsuz etkisinin göstergesi olarak ifade edilebilir.

581 Nicel ve nitel bulgular dikkate alındığında yüksek sportmenlik davranışları sergileyen
582 öğrencilerin, ahlaki gelişim evresi olarak gelenek sonrası düzeyde yer aldıkları görülmüştür. Colb ve
583 Kohlberg (1987)'e göre, insan gelenek sonrası döneme 20-25 yaş sonrasında ulaşabilmektedir.
584 Acuner, Camadan ve Türker (2014)'e göre ise yaşer zaman gelişim göstergesi olmayıp, bazı
585 gençlerin yetişkinlerden daha üst evrelerde yer alabilmektedir. Bunun nedeni yaşanan çevre ve
586 koşulların insanın ahlaki gelişimi üzerindeki etkisi olarak açıklanabilir. Araştırmaya katılan çocukların
587 yaşları, onların somut işlem evresinde olduğunu göstermektedir. Halbuki geleneksel sonrası dönem
588 soyut düşünebilme becerisi gerektirmektedir. Çevre şartları ve sahip olunan sosyo-kültürel yapının
589 çocukların bazılarının geleneksel sonrası düzeye uygun yanıtlar vermesine neden olduğu
590 düşünülmektedir. Elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki önerilere yer verilebilir.

- 591 • Bu çalışma farklı kademelerdeki (okul öncesi, ilkökul, lise vb.) öğrenciler üzerinde
- 592 uygulanabilir.
- 593 • Öğrencilerin örnek olay ve sportmenlikle ilgili yanıtları, gözlem ve görüşme gibi tekniklerle
- 594 de desteklenebilir.
- 595 • Bu çalışma farklı ahlaki gelişim kuramları açısından ele alınabilir.
- 596 • Çalışmaya katılacak katılımcı sayısı artırılabilir.
- 597 • Çalışmada farklı değişkenler kullanılabilir.
- 598

599

Kaynakça

- 600 Acuner, H.Y., Camadan, F., & Türkan, M. (2014). Ahlaki Gelişim Düzeyleri ile Mükemmeliyetçiliğin
601 Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(27), 7-40.
- 602 Akandere, M., Baştuğ, G., & Güler, D. (2009). Orta öğretim kurumlarında spora katılımın çocuğun
603 ahlaki gelişimine etkisi. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1), 59-68.
- 604 Arı, R. (2005). Gelişim ve Öğrenme. (Genişletilmiş 2. Baskı). Ankara: Nobel.
- 605 Arnold, P.J. (1994). Sport and moral education. *Journal of Moral Education*, 23(1), 75-89.
- 606 Ateş, Ö., & Erdost, H.E. (2001) Kohlberg'in Ahlak Devrelerinde Neredeyiz?9. Ulusal Yönetim ve
607 Organizasyon Kongresi Bildiriler, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi 24-26 Mayıs 2001,
608 703-716.
- 609 Aydın, A. (2013). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- 610 Balcı, A. (2004). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegem A.
- 611 Balçıkıranlı, S.G., & Yıldran, İ. (2011). Profesyonel futbolcular sportmenlik yönelimleri ve empatik
612 yönelim düzeyleri. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(2) 49-56.
- 613 Büyükoztürk, Ş. (2012). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem A.
- 614 Colby, A., & Kohlberg, L. (1987). The Measurement of Moral Judgement: Volume 2, Standard Issue
615 Scoring Manual (Vol. 2). Cambridge university press.
- 616 Creswell, J.W. (2009). *Research Design: Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches* (Third
617 Edition). Sage Publication.
- 618 Creswell, J. W., & Clark, V. L. P. (2007). *Designing Conducting Mixed Methods Research*. Thousand Oaks,
619 CA: Sage
- 620 Çepni, S. (2012). *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş*. Trabzon: Pegem A.
- 621 Çiftçi, N. (2003). "Kohlberg'in Bilişsel Ahlak Gelişimi Teorisi: Ahlak ve Demokrasi Eğitimi". *Değerler
622 Eğitimi Dergisi*, 1(72), 43-76.
- 623 Gardner, R. E., & Janelle, C. M. (2002). Legitimacy judgments of perceived aggression and assertion by
624 contact and non-contact sport participants. *Journal Sport Psychology*, 33, 290-306
- 625 Genç, S. Z., & Eryaman, M. Y. (2008). Değişen değerler ve yeni eğitim paradigması. *Sosyal Bilimler
626 Dergisi*, 9(1), 89-102.
- 627 Guivernau, M., & Duda, J. L. (2002). Moral atmosphere and athletic aggressive tendencies in young
628 soccer players. *Journal of Moral Education*, 31(1), 67-85.
- 629 Gürpınar, B. (2014). Sporcu ortaokul ve lise öğrencilerinin spora ait değişkenler açısından ahlaki karar
630 alma tutumları. *Eğitim ve Bilim*, 39(176), 413-424.
- 631 Gürpınar, B. (2009). Basketbol ve futbol hakemlerinin karşılaştıkları sportmenlik dışı davranışlar ve bu
632 davranışların çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. (Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık
633 Bilimleri Enstitüsü, Ankara). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden
634 edinilmiştir.
- 635 Gürses, İ., & Kılavuz, M. A. (2016). Kuşakların Ahlakî Değerleri Birlikte Öğrenmesi: Kohlberg'in
636 Ahlakî Gelişim Kuramı Açısından Bir Değerlendirme. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
637 Dergisi*, 25(1), 97-117.
- 638 Esentürk, O.K., İlhan, E.L., & Çelik, O.B. (2015, 22-23 Mayıs). Examination of high school students'
639 sportmanlike conduct in physical education lessons according to some variables.
640 International Scientific Conference "Perspectives in Physical Education and Sport
641 Constanta, ROMANIA.
- 642 Harvey, S., Kirk, D., & Q'Donovan, T.M. (2014). Sport education as a pedagogical application for
643 ethical development in physical education and youth sport. *Sport, Education and Society*, 19(1),
644 41-62.
- 645 Hlowchack, M.A. (2003). Aggression, gender, and sport: reflections on sport as a means of moral
646 education. *Journal of Social Philosophy*, 34(3), 387-399.
- 647 Karasar, N. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri: Kavramlar, Teknikler ve İlkeler* (27. Baskı). Ankara: Nobel
648 Yayınevi.
- 649 Kaye, M. P., & Ward, K. P. (2010). Participant-related differences in high school athletes' moral
650 behavior. *Athletic Insight: The Online Journal of Sport Psychology*, 12(1), 1-17.

- 651 Keeler, L. A. (2007). The differences in sport aggression, life aggression and life assertion among adult
652 male and female collision, contact and non-contact sport athletes. *Journal of Sport Behavior*, 30,
653 57-76.
- 654 Kline, R.B. (2005). Principles and Practice of Structural Equation Modeling (second ed.). New York:
655 Guilford Press.
- 656 Koç, Y. (2013). Beden eğitimi dersi sportmenlik davranışı ölçeği (BEDSDÖ): Geçerlik ve güvenilirlik
657 çalışması, *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 96-114.
- 658 Koç, M., Çolak, T.S., Kocaman, O., & Bayraktar, B. (2009). Kohlberg'in ahlaki gelişim kuramına göre
659 üniversite öğretim elemanları ile öğrenciler arasındaki etkileşimin ahlaki düzeyi. *Uluslararası*
660 *İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2), 757-771.
- 661 Kohlberg, L. (1980). Stage of Development as a Basis for Moral Education Moral Development,
662 Moral Education and Kohlberg (ed. Brende Munsey) Religious Education Press, Alabama.
- 663 Kohlberg, L. (1978). Revisions in the theory and practice of moral development. *New Directions for Child*
664 *and Adolescent Development*, 1978(2), 83-87.
- 665 Kohlberg, L. (1973). The claim to moral adequacy of a highest stage of moral judgment. *The Journal of*
666 *Philosophy*, 70(18), 630-646.
- 667 Kohlberg, L. (1971). Stages of moral development. In C. M. Beck, B. S. Crittenden, & E. V. Sullivan
668 (Eds.), *Moral education*. Toronto: University of Toronto Press
- 669 Kohlberg, L., & Hersh, R.H. (1977). Moral development a review of the theory. *Theory into Practice*,
670 16(2), 53-59.
- 671 Kurt, H., & Ekici, G. (2013). Biyoloji öğretmen adaylarının bağımsız kelime ilişkilendirme testi ve
672 çizme-yazma tekniğiyle "osmoz" kavramı konusundaki bilişsel yapılarının belirlenmesi.
673 *Elektronik Türkçe Dergi*, 8(12), 809-829.
- 674 Miles, M.B., & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative Data Analysis* (second edition). United Kingdom:
675 Sage pub.
- 676 Miller, B. W., Roberts, G. C., & Ommundsen, Y. (2004). Effect of motivational climate on
677 sportspersonship among competitive youth male and female football players. *Scandinavian*
678 *Journal of Medicine & Science in Sports*, 14(3), 193-202.
- 679 Onur, B. (1976). Orta öğretimde ahlâk eğitimi, ahlâk eğitimi açısından lise son sınıflarda öğrenci-
680 eğitimi ilişkilerini belirleyen koşulların araştırılması (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi,
681 Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden
682 edinilmiştir.
- 683 Özbay, Y. (2003). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi: Araştırma-Kuram-Uygulama*. (Dördüncü Baskı). Trabzon:
684 İber Yayıncılık.
- 685 Özbay, Y., & Erkan, S. (2012). *Eğitim Psikolojisi*. (4. Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- 686 Patton, M.Q. (2014). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*. (3. Baskıdan çev.) Ankara: Pegem
687 yayınları.
- 688 Pehlivan, Z. (2004). Fair-play kavramının geliştirilmesinde okul sporunun yeri ve önemi. *Sportre Beden*
689 *Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 49-53.
- 690 Pett, M. A., Lackey, N. R., & Sullivan, J. J. (2003). *Making Sense of Factor Analysis: The Use of Factor*
691 *Analysis for Instrument Development in Health Care Research*. Sage.
- 692 Rest, J. R. (Ed.). (1994). *Moral Development in The Professions: Psychology and Applied Ethics*. Psychology
693 Press.
- 694 Santrock, J. W. (2011). *Yaşam Boyu Gelişim* (G. Yüksel, Çev. Ed.). Ankara: Nobel.
- 695 Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., & Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation
696 models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological*
697 *Research Online*, 8(2), 23-74.
- 698 Senemoğlu, N. (2007). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Gönül Yayıncılık.
- 699 Slavin, R.E. (2015). *Eğitim Psikolojisi: Kuram ve Uygulama*. (G. Yüksel, Çev. Ed.). Ankara: Nobel.
- 700 Stephens, D. E. (2004). Moral atmosphere and aggression in collegiate intramural sport. *International*
701 *Sports Journal*, 8, 65-75.

- 702 Sümer, N. (2000). Yapısal eşitlik modelleri: Temel kavramlar ve örnek uygulamalar. *Türk Psikoloji*
703 *Yazıları*, 3(6), 49-74.
- 704 Tsai, E., & Fung, L. (2005). Sportspersonship in youth basketball and volleyball players. *Athletic Insight*,
705 7(2), 37-46.
- 706 Tashakkori, A., & Creswell, J. W. (2007). Editorial: The new era of mixed methods. *Journal of Mixed*
707 *Methods Research*, 1(1), 3-7.
- 708 Tavşancıl, E. (2014). *Tutumların Ölçülmesi ve Spss Ile Veri Analizi*. Ankara: Nobel.
- 709 Temel, Z. F. & Aksoy, A. B. (2001). *Ergen ve Gelişimi*. Ankara: Nobel.
- 710 Tezbaşaran, A.A. (2008). *Likert tipi ölçek geliştirme kılavuzu*. (İkinci baskı). Ankara: Türk Psikologları
711 Derneği Yayınları.
- 712 Thomas, R. M. (1997). *Moral Development Theories--Secular and Religious: A Comparative Study*. Greenwood
713 Publishing Group.
- 714 Topan, A. (2011). Ortaöğretim kurumlarında okullar arası futbol müsabakalarına katılan öğrencilerin
715 fair play anlayışlarının kulüp deneyimlerine göre incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi, Gazi
716 Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
717 adresinden edinilmiştir.
- 718 Turiel, E. (1983). *The Development of Social Knowledge. Morality and Convention*. Cambridge, MA: Cambridge
719 University Press.
- 720 Ulusoy, A. (2007). *Eğitim Psikolojisi*. (1. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- 721 Vallerand, RJ, Briere NM, Blanchard CM., & Provencher PJ. (1997). Development and validation of
722 the multidimensional sportspersonship orientations scale. *Journal of Sport & Exercise Psychology*,
723 19(2),197-206.
- 724 Veronica, P. (2010). The importance of moral training in sports performance. *Procedia Social and*
725 *Behavioral Science*, 2(2), 869-874.
- 726 Weiss, M. R., & Bredemeier, B. J. L. (1990). Moral development in sport. *Exercise and Sport Sciences*
727 *Reviews*, 18(1), 331-378.
- 728 Wells, M.S., Arthur-Banning, S.K., Paisley, K.P., Ellis, G.D., Roak, M.F., & Fisher, K. (2008). Good
729 (Youth) sports: using benefits-based programming to increase sportsmanship. *Journal of Park*
730 *and Recreation Administration*, 26(1), 1-27.
- 731 Wells, M.S., Ellis, G.D., Paisley, K.P., & Arthur-Banning, S.K. (2005). Development and Evulation of
732 a Program to Promote Sportmanship in Youth Sports. *Journal of Park and Recreation*
733 *Administration*, 21(3), 1-27.
- 734 Yeşilyaprak, B. (2014). *Eğitim Psikolojisi: Gelişim-Öğrenme-Öğretim* (11. baskı). Ankara: Pegem A.
- 735 Yıldırım, İ. (2002). "Fair-play kapsamı, Türkiye'deki görünümü ve geliştirme perspektifleri" 7. Uluslar
736 arası Spor Bilimleri Kongresi, 27-29 Ekim 2002, Antalya.
- 737 Yıldırım, İ. (2004). Fair Play: Kapsamı, Türkiye'deki görünümü ve geliştirme perspektifleri. *Gazi Beden*
738 *Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(4), 3-16.
- 739 Yıldırım, İ., & Sezen, G. (2006). Beden eğitimi öğretmen adaylarının Sportmenlik ve profesyonellik
740 arasında ikilem barındıran somut örnek olaylara yaklaşımlarının değerlendirilmesi. *Gazi Beden*
741 *Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 11(3), 3-14.
- 742 Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (8. Baskı). Ankara: Seçkin
743 Yayınları.
- 744

Extended English abstract

Introduction

745 As a result of the surveys carried out in local and international literature by using the
746 keywords of Sportsmanship, Fair-play, Moral Development and Moral Education and Physical
747 Education and Sport, even though there were relevant studies (Gürpınar, Wells, 2010, Veronica,
748 2010, Pelin, 2004, Yıldırım, 1993, Vallerand, Briere, Blanchard and Provencher, 1997, Akandere,

752 Bastug and Güler, 2009, Esenturk, İlhan and Çelik, Ellis, Paisley and Arthur-Banning 2005, Wells,
753 Arthur-Banning, Paisley, Ellis, Roark and Fisher 2008, Holowchack 2003, Harvey, Kirk and
754 O'Donovon 2014 Arnold 1994), there was no study in which sportsmanship orientation is
755 examined in terms of six ethical developmental stages that Kohlberg theorized. It is expected that
756 the results obtained from such study will make significant contributions to the field. The general
757 aim of this study is to determine the sportsmanship orientation of secondary school students in
758 terms of the moral development.

759

760 **Method**

761 In the research, a mixed research model, which is defined as a combination of qualitative
762 and quantitative methods, approaches and concepts within a study or sequential studies, was used
763 (Creswell, 2009). The research was carried out on the students studying at the secondary school
764 level (5th, 6th, 7th and 8th grade) in the spring semester of 2014-2015 academic years in Çarşıbaşı
765 district of Trabzon. The study group, in which quantitative data were collected, consisted of 77
766 (23.5%) 5th grade, 120 (36.7%) 6th grade, 94 (28.7%) 7th grade and 36 (11%) is an 8th grade
767 students. The study group reached for qualitative data; in the quantitative chapter of the study,
768 there were a total of 42 students (20 female, 22 male) with the highest score (21 people) and the
769 lowest score (21 people); 12 students (4 female, 8 male) from 5th grade, 21 (11 female, 8 male) from
770 7th grade and 9 (3 female, 6 male) from the 8th grade. Two different measurement tools were used
771 in the research; quantitative and qualitative. In the research, "Physical Education Lesson
772 Sportsmanship Behavior Scale" was used, the validity and reliability of which was analyzed by Koç
773 (2013). In the context of this research, validity and reliability analyzes were repeated since the
774 measurement tool was applied on a different sample group. Two case studies were presented to the
775 students for the collection of qualitative data. In the study, two case studies likely to be encountered
776 were presented as a data collection tool in the context of physical education and sport concept. In
777 the analysis of quantitative data, primarily the normality of the data set distribution was tested by
778 considering the values of Skewness and Kurtosis (kurtosis), and whether the data obtained from the
779 participants was in accordance with the normal distribution. The results of the obtained analysis
780 showed that the distributions related to the measurement tool and its sub-dimensions were not
781 normal. Therefore, whether or not there was a relationship between the mean scores of the
782 independent variables (gender, class, sports branch) and the sportsmanship scale was determined
783 using the Mann Whitney-U test and the Kruskal Wallis-H test from non-parametric tests. In the
784 analysis of qualitative data, content analysis was used by considering Kohlberg's Moral
785 Development Theory.

786

787 **Findings**

788 It is seen that the total score that the students obtained from the sub-dimension of
789 "avoidance from inappropriate behaviors" displayed a statistically significant difference according
790 to gender ($U=7962,500$; $p=0,000 <0,05$). Considering the mean ranks, it was determined that the
791 scores of female students (199,70) were higher than the scores of male students (134,48). It was
792 determined that the total score that the students obtained from the sub-dimension of "displaying
793 appropriate behaviors" did not show a statistically significant difference according to gender
794 ($U=11675,500$, $p=0,065 > 0,05$). It appears that the total score that the students obtained from the
795 scale shows a statistically significant difference according to gender ($U=9920,000$, $p = 0,000 <0,05$).
796 Considering the mean ranks, it was determined that the score of the female students (186,47) was
797 higher than the male students (145,42).

798

799 It is seen that the total score of the students obtained from the sub-dimension of
800 "avoidance from inappropriate behaviors" changes statistically according to the class level (χ^2
801 ($sd=3$, $n=327$)= 16,900; $p=0,001 <0,05$). Considering the man ranks, it is seen that 5th grade
802 students have the highest sportsmanship score, followed by the 6th and 7th grade students
803 respectively. According to the analysis results, it was determined that the sportsmanship scores of

803 the 5th, 6th and 7th grade students were significantly higher than the scores of the 8th grade
804 students.

805 It is seen that the total score that the students obtained from the sub-dimension of
806 "avoidance from inappropriate behaviors" differs statistically according to the sport branch (χ^2
807 (sd=3, n=327)= 29,342; p=0,000 <0,05). Considering the mean ranks, it is seen that the students
808 performing in the handball branch have the highest sportsmanship score, followed by the students
809 who performs the volleyball and basketball branches respectively. Depending on the meaningful
810 differences between which groups the significant difference between the sports branches emerged
811 was determined by the Mann-Whitney U test applied on the dual combinations of the sports
812 branches. According to the results of the analysis, it was determined that sportsmanship scores of
813 students performing volleyball and handball branches were significantly higher than the scores of
814 students performing football branches. In addition, it was found that the sportsmanship scores of
815 the students performing basketball branch were significantly higher than the scores of the students
816 performing volleyball branch.

817 Participant code, class level, gender and frequencies are included in the Punishment and
818 Prize, Pleasure and interest categories of the "Pre-Tradition Period" which is the first stage of
819 Kohlberg's Theory of Moral Development. Considering the reactions of the students to first case
820 study containing "helpfulness" moral value, it was determined that two male students in the 5th and
821 7th grade gave the reactions in accordance with the stage of Punishment and Prize. It was seen that
822 8 of the students who gave explanations in accordance with the Pleasure and interest stage of "Pre-
823 Tradition Period" were the 8th grade students and 3 of them were the 5th grade students.

824 In the second case study included in the Pre-Tradition Period, "obeying the rules/honesty" was
825 considered as a moral value; it was asked from students explain the analysis of a foul during a
826 competition with the reasons. 9 of the students in the category of punishment in the pre-tradition
827 period and prize are in 5th grade, 3 are in 7th grade and 2 of them are in 8th grade level.

828 Considering the explanations in the first case study of the research, it was seen that in the good
829 childhood there were 10 students in total (9 male, 1 female), 5 from 5th grade, 3 from 7th grade
830 and 2 from 8th grade. Considering the reaction of the students to the same case study, it was
831 determined that they showed the orientations which require obeying the rules in order to protect
832 the social order and to maintain the prosperity of the group and the society. In this stage described
833 as law-order stage, there are a total of 9 female and 4 male students, 5 of whom are 5th grade, 5 are
834 8th grade and 4 are 7th grade students.

835

836 **Conclusion**

837 Considering the quantitative and qualitative findings, it appeared that students who
838 obtained high score on the sportsmanship behavior scale in the quantitative chapter and students
839 who generally obtained high score on the scale in the case studies prepared in accordance with
840 Kohlberg's moral development theory, were placed in the traditional level as moral development
841 stage; and these students were also in the post-tradition period including the universal morality
842 principle that few persons could reach and involves abstract thinking.

843

özetsiz

ORIJINALLIK RAPORU

%**4**

BENZERLIK ENDEKSI

%**3**

İNTERNET
KAYNAKLARI

%**3**

YAYINLAR

%

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

TÜM KAYNAKLARI EŞLEŞTİR (SADECE SEÇİLİ OLAN KAYNAĞI YAZDIR)

%1

★ ilkogretim-online.org.tr

İnternet Kaynağı

Alıntılarını çıkart

üzerinde

Eşleşmeleri çıkar

< 5 words

Bibliyografyayı Çıkart

üzerinde